НАРОДНИ БРОЈ 6.

1826.

ЗАСТАВА.

1896.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

БРОЈ 21. У НОВОМ САДУ У СУБОТУ 10. ФЕБРУАРА 1896. ГОДИНА XXXI.

Др. Светозар Милетић

МУЧЕНИК.

У Паризу је севнула варница револуције. Немачка је буктила у револуцији. Беч се побунио. Сва Италија је пламтила у револуцији а Сардинија се ставила на чело побуни. Свуда се чуо само револуционији поклич: „Напоље са Немцима! Италија — Талијанима!“ Ужасно раскомадана Италија сва се побунила. Мацини и Гарибалди чуда су чинили. Аустрија беше у табору — Радецког.

Витешки мађарски народ, столећима угушиван вероломним Бечом, листом се латио убојног оружја. Плодне њиве несретне Угарске покрила су језера крви и брда људских костура. Мађарски народ латио се пушке и косе да се ослободи туђинскога јарма. Диктатор Кошут, дрмао је судбином Угарске. А мађарска војска под Храбовским и Перцелом, Фетером и Гијоном, Кишом и Гергејем, победоносно се борила против аустриске војске У Бачкој и Банату пушила су се згаришта села и градова, пушила се још неосушена силна људска крв.

* * *

У маленој избі белога Пожуна седело је забринута лица младолико ђаче Слушао је, читао је и он о побунама у Бечу, Немачкој и Паризу. Читао је о револуцији у Италији; читао је и дивио се народном гениију, ужасној чврстој вољи, големом родољубљу тих несретних народа. У Паризу се дигла сиротиња раја, тражила је хлеба, тражила човечанска права и за бедне и јадике. У Немачкој и Италији пролевао је цвет народа племениту своју крвцу за слободу и уједињење свога народа.

Дивило се и завидело голобрадо момче тим сретним народима, где најбољи људи оставише богатство и срећу и жртвоваше и живот свој за сретнију будућност свога милог народа.

И завитла Кошут и Андраши, Деак и Бађањи, завитла васколико племство мађарско, буктињу револуције и у милу Угарску. Револуција је напредовала циновским корацима, а граничарске регименте шаљу се у Италију, шаљу се — Радецком.

„Ох, ви племените душе, које горете за слободом свога мађарскога народа, који тако радо мећете главу своју на коцку, за љубав његову, историја ће вас забележити светлим словима, али ће се горко заплакати над заблудама вашима! Борећи се за своју слободу, ви газите слободу ваше сабраће. Ви не ћете брата за брата! Тешко вама, јер ви ћете туђина за господара!“

Заплакало се, горко се заплакало растужено ђаче над клетом судбином домовине своје. Мађарска је војска свуда напредовала. Па ипак вероломни Беч шаље граничаре у Италију, остављајући неизвесној судбини породице граничарске. Граничари су негодовали, ал' су ипак слушали.

Но тада наста прелом.

Када је граничарска војска требала да се крене из Загреба у Италију, тада родољубиви српски граничар, стражмештар Тоша Босић, побуни војску и они се окренуше кући. Када је шајкашки батаљун требао да се крене за Италију, тада у Чуругу зазвонише звона наопако. У порти је стојала наоружана шајкашка војска спремна за полазак. Сви се упрепастише. Пред српску војску стаде смело голобрадо ђаче. Преклињао их је, соколио, одушевљавао: „Куда сте пошли несретни јунаци? У страну земљу? На туђе огњиште? За туђ рачун да пролијете српску крв?“ . . .

Убојни редови се пољуљаше. „Нећемо у Италију! Ако се мора гинути — погинућемо на нашем огњишту! На Јарак, јунаци!“

Па ти ми говориш о буни, ти ми то спомињеш јуначког младог Светозара Милетића! . . . Јесте, о буни је реч, о Милетићу ти причам. На крили родољубља долетео је он из Пожуна међу своју браћу Шајкаше.

Тужна су то времена. Несретна по домовину нашу. Жалосна за судбину оба народа. Нерасудно родољубље Кошутово, тесногрудост његова, судбоносне заблуде витешког мађарског народа проиграле су за дуго време срећу и слободу и Срба и Мађара. На развалинама угарске слободе пировао је вероломни Беч апсолутистички пир, а бедни народи Угарске горко су испаштали – лаковерје своје

* * *

У ниском кућерку, маленога Мошорина, роди се 10. фебруара 1826. године сиротом чизмару мушко детенце првенче. Родитељи му се обрадоваше. Та дете као од брега одваљено, пуначко и здраво. „Добар ће то занатлија бити“, мислио је отац. „Рана ће ми бити“, шапутала је сретна мајка. Детенце здраво, једро, расте као бор, шири се као грм . . .

И сиротоваху даље бедни родитељи. И гладова с њима малено детенце. — Сиротињо и богу си тешка, а камо ли кући, у којој си!

Дете здраво, бистро, вредно, паметно, послушно. Ражали се доброј мајци његовој „Ако ми већ морамо до смрти сиротовати, пусти ми ово сиротанче, пусти га на науке, нек бар оно види боље дане“, молила је добра мати бабу сиротога детета. И смилова се отац. Патили се, откидали од својих уста, да даду дете на науке.

Одлучан дечко крчио је својом гвозденом вољом себи пута у свету. Горак је то живот био. Али геније, који је у њему тињао, не даде му да клоне. Нађоше се и добри људи, који га мало потпомогоше Од чврста, бистра дечка, разви се челичан, уман младић; а чурушко звоно пророчки приказа народу — шта лежи у том момчићу. Слава нека је патријарху Рајачићу! Слава кнезу Михајилу, који овај бисер подигоше и прихватише! Ох, ви свети оци, ви моћни и силни, сетите се успомене ових светлих људи! Стресите са себе блато себичности и пригрлите срцу своме бедне и сироте!

Свршио је сретно науке своје. Настанио се у Новом Саду. Одао се адвокатури; ал' није заборавио — на гњац и опанак. Благодарни српски народ изабра га за градског начелника и посланика.

* * *

У Угарској је царовао апсолутизам. Бахова је система давила сваки полет народа угарских. Под окрутном владавином његовом стењали су подједнако сви народи. Заједничка ова невоља сабила је у гомилу све потлачене народе угарске. За слободу и самосталност Угарске, борили се сложно сви народи простране Угарске. Поред Деака, Андрашија и осталог родољубивог мађарског народа, борио се лавовски и српски народ са својим — Милетићем. „Ватрен Србин, али добар патриота (домољуб)“, рекао је о њему усхићени Деак. Под снажним, сложним ударцима, сложних народа угарских, стењао је лукави Беч

И дође година 1866. и дође Краљев градац (Кенигрец). Аустрија је лежала погажена, поништена пред ногама гордога Берлина. Свемоћ Беча била је сломијена. Немачка је голијатским кроком корачала — своме уједињењу. Скрхана бечка лија гледала је тужна своје огореле шапе и мислила — на освету.

„Када не могу више сама да владам, да владам апсолутистички, поделићу моју власт с једним народом и бацићу угарак у кућу комшиску, добацићу им — Еридину јабуку“ Вероломни Беч тако је умовао, тако је и поступао и добисмо — дуализам.

„Словене треба уз зид притиснути“ — тако је рекао Немац Бајст, тако је и урадио. Тим неблагодарним поступком својим извео је он свој паклени умишљај. У кућу својих нових савезника, бацио је угарак омразе, посејао је семе неслоге. На таком земљишту клијала је и бујала нагло — корупција и раздор. Задовољство, срећа и мир Угарске, из темеља су уздрмани. Пре предени Беч и опет је ликовао. Од негда сложних и снажних противника створио је вавилонску кулу. Интерес камариле тиме је очуван, али геније домовине горко се заплакао.

Деак нам је нудио лист беле хартије да испишемо на њему жеље свога народа. Но прсти Беча умели су, распиривањем неоправданих тежња надмоћног племена, да осујете ову племенитост и државничку мудрост великог мађарског патријоте. Добисмо „народносни закон“, добисмо процес и раздор. Од сложне негда Угарске, од савезничке браће створише се љути непријатељи — а наша мила домовина постаде поприштем љутог уставног боја. Беч је злобно ликовао.

На угарском и загребачком сабору Милетић се очајно борио за свој српски народ, за праву, истинску, уставну слободу, за срећу васколиких угарских народа. Несрећи српској и угарској тако се ваљда хтело, да његове најплеменитије, најчисти је побуде и разлози не нађоше праведне оцене код меродавних чинилаца наставе братоубилачка гоњења.

* * *

Времена Пајсија и Хаџи Мелентија, Хаџи Ђере и Хаџи Рувима, давно су заборављена у јерархиским нашим круговима. Времена она сретна, када су народ и архипастири били једно тело и једна душа, само нам је историја још очувала. Некадашњи духовни оци наши летели су у бој љути на помамном ђогату са крстом у левој, а мачем у десној руци „За крст часни и слободу златну“ био је тада поклич и народа српског и архипастира његових. „Добар пастир душу своју полаже за овце“, учили су они подмладак свој. Та су времена давно заборављена. Данас се проповеда новије начело, ал' не начело Српства и православља — но начело реакције и мрака. „Архијереји су да заповедају и управљају, а народ је ту да — слуша“. То су начело истакли наши „свети оци“ противно светом писму, противне канонима, противно предању српске вере православне, противно интересима цркве и народа.

Против те језујитске нове архијерејске школе устао је своом снагом свога великога духа, своје гвоздене одважности, свога силног говорничког дара — Светозар Милетић. На саборима карловачким громко се разлегао његов витешки глас. „Црква је народ. Похлепни властољупци, не отимајте цркву српску, народу српском! Будите први у цркви ал' не тежите, да будете господари у њој. Снага цркве не почива на власти архипастирској, већ на љубави народној. Не отимајте се о власт, јер власт је пролазна, а љубав народна вечна!“

Народ је са усхићењем гутао овај дивни наук његов и листом за њим пошао.

У срдитој немоћи својој назадни противници његови бацаше се на њега блатом клевете. И успели су.

Праведан разбор и добро схваћени интерес државни, утрнуо беше у меродавних чинилаца. Настадоше гоњења, процеси, затвор. И онај огромни дух и ону невиђену одлучност сломила је вацка тамница.

Непријатељи напретка дануше душом. Гавранови закликташе на уставном разбојишту, јер осетише политички стрв. Вук је ударио на стадо оваца и овци се разбегоше, јер не беше добра пастира више, који и душу своју полаже за стадо своје.

Настао је раздор — мртвило. Хоће ли меродавни увидети једном злокобну погрешку своју? Хоће ли позвани изићи народу на сусрет са маслиновом гранчицом? Хоће ли се распуђено стадо опет сложно сакупити? Хоће ли вековном патнику синути већ једном сунце среће и напретка?

* * *

Седе његове власи спуштају се тужно низ женијалну главу његову. Плаве, мудре очи сетно данас гледе; ал' србинско срце његово и данас оријашки бије за свој српски народ. **М—в.**

Нови Сад, 9 фебруара.

Богослужење на Милетићев дан. На Тодорову суботу, када пада Милетићева седамдесетгодишњица, одржаће се због причешћивања гимназијских ученика литургија у саборној цркви у 7 сахата у јутру, и том ће се приликом, на молбу Милетићеве породице, у јектенијама споменути, име др. Светозара Милетића

*

Народни дар Милетићу Пошто још једнако стижу прилози за народни дар Милетићу, а дан прославе ће исти дар тек допунити на забавама, које су у разним местима приређене, те ће своје приходе после прославе послати, то се не може тај дар на сам дан прославе слављенику предати, већ се то мора за доцније оставити, кад све на окупу буде. „Братство“ ће када све доконано буде, у име народа, тај народни дар предати, и о њему у јавности обрачунати, и имена прилагача изнети.

*

Горка кап. У радост, што смо дочекали у животу народног љубимца Милетића у дубокој старости, и што се народ овако сјајно сетио свога великана, умешала нам се и горка кап, што ћемо одмах са прославе, морати да се кренемо у Сегедин пред поротни суд где ће 12. (24) фебруара бити коначна расправа против Владислава Станковог срп. народног учитеља у Башахиду, због чланка „Значај народносног конгреса“, што је изишао у „Застави“ од прошле године, одмах после величанственог будимпештанског народносног конгреса.

Оптуженог ће бранити новосадски млади адвокат Др Стева Адамовић.

*

Милетић као песник. Мислимо, да ћемо нашем народу учинити пријатно изненађење и велику радост, што у овом свечаном броју „Заставе“ доносимо све оне песме др. Св. Милетића, које су штампане године 1847. у збирци песама, коју је издала српска омладина под насловом „Славјанка“ Та је књига данас највећа реткост, те су ове Милетићеве песме једва коме познате. Милетић, је када је песме за „Славјанку“ спевао, био ђак од 20 год. у Пожуну, али је још пре тога, у гимназији, ситније песме спевао, које нигде нису штампане. Осим овога можемо споменути једну лепу песму на рођен дан Милошу Хаџић-Цветићу, даље једну песму, која је у Србији штампана, а посвећена је била великом Ђорђу Карађорђу, и у Медаковићевом „Дневнику“ штампане су за времена буне од 1848. и 1849. год. две прикладне песме, међу њима тадашња српска марсељеза: „Већ се српска застава свуда виje јавно“.

НЕИСПУЊЕНА ЖЕЉА.

Било је то 1891. године. Љубав к мојему роду нагнала ме, да пропутујем равнијем и китњастијем Сријемом, да обиђем лијепи Банат и Бачку, да пребродим Саву и Дунав, па да се поклоним биоградском Калимегдану, на којему су за род свој издахнула у очајнијем мукама многа племенита српска срца; жеља ме вукла, да скокнем до Крушевца и да се поклоним рушевинама цар-Лазареве куле, да одем до Ниша и да ми се стегне око срца гледајући поноситу Ћеле-кулу, али у исто доба да се поносим тијем дивнијем споменником народнога прегалаштва, у којему су биле сазидане изабране кости мукотрпнога народа мојега.

Видио сам китњасти Сријем, поклонио сам се тијелу цара-мученика у манастиру Раваници, гледао сам тијело младога цара Уроша и зелено перје несретног српског војводе Шупљикца . . . . На великом тргу у Карловцима сјећао сам се велике мајске скупштине народа српскога и доброга сиједога патријарха Рајачића, као и узалуднијех нашијех нада, које су поново саме преварене наде остале . . . . Видио сам и по Србији, и по Бачкој, и по Банату што сам желио да видим, али у срцу однесох једну неиспуњену жељу, жељу једну, која ми и сада душу мори и коју по свој прилици никада више испунити нећу, јер морја и горја, која ме сада дијеле од Новога Сада, не могу се лако пребродити и прелетјети.

Долазио сам три пут у Нови Сад. Могао сам и само једном да обиђем, што ме је интересовало, али сам се по два пута враћао увијек у нади да ћу испунити своју жељу. Хтио сам да видим *Дра Светозара Милетића;* нашега великана и мученика, да пољубим његову благословену десницу, која се не једном крваво ознојила, радећи за српски народ, који је у *Милетићу* гледао својега новога избавитеља. Хтио сам да видим она златна уста, из којијех је толико пута текла свијесна ријеч као бистра ријека, на обрану стеченијех права српскога народа и за стицање новијех права, која би оживјела, осоколила и обезбједила политичку егзистенцију српскога народа у земљама круне св. Стјепана. Хтио сам да видим оно бистро око, које је онако пророчански назријевало тешку будућност и добро упознавало ондашње жалосно стање народа српског, па се високијем својијем умом мучило, да нађе начин како би завио тешке ране народа нашега.

Све сам то видио, али из далека. Нијесам могао да приступим његовој десници. Нијесам могао да се надивим његовијем устима и бистром му оку, јер ми нијесу допуштали да му се приближим . . . *Милетић* је био болан сваки пут кад сам био у Новоме Саду. Оно чврсто тијело, онај узвишени ум био је ослабио у очајној борби за српски народ, те их је свака и најмања трзавица могла још више да ослаби. И тако моја топла жеља остаде и на даље само жеља, помијешана са надом, да ћу ипак једном моћи да задовољим срцу својему.

На *Приморју*, о св. Сави 1896.

Алм Омладински.

ПЕСМЕ

СВЕТОЗАРА СВЕСЛАВА МИЛЕТИЋА

Из књиге „СЛАВЈАНКЕ“, коју је издала и посветила српском роду српска омладина године 1847-ме.

СЛАВЈАНКИ.

Још је сунце ниж' обзора —
Ал јутрењи љубки зраци,
Изграју му с' у облаци.
Те се рађа рујна зора:
Зора каже бели дан,
Бели данак Спасов-дан.

* * *

И славујии на Слав-Гори,
Пју песму своју милу,
И Славјанку буде милу,
И гласају, да јој зори:
Од истока бели дан,
Благи данак Спасов дан.

* * *

Ал на гору ко се пење?
Млади Срба то је јато,
Од Срб — виле сад послато
До Славјанке, да им пјене:
Поздрави јој бели дан,
Благи данак Спасов-дан.

* * *

А кад слава пред њи ступи:
Од ње гора сва затрепти,
К'о да сунце над њом лебди,
Сва л' се светлост неба купи:
Да ускори бели дан,
Благи данак Спасов-дан.

* * *

Из очију љубав сија,
Груди су јој трон милине,
Ведро чело стан мудрине,
Над њим венац Спасенија:
Јер ће славит бели дан,
Благи данак Спасов-дан.

СТЕФАН ДУШАН СИЛНИ

ЦАР СРПСКИ.

Кликни мила са Авале вило!
Кликни вило са горице чарне,
Нек се чује на све четир стране,
Сваки живи, да се чуду диви,
Кад Бог кара, што је за карање,
Казни грехом окаљане људе,
Што не хају за веру и правду,
Те на Грчку потоп шиље други,
А на земље цветом процветане,
Од старина чувене на гласу;
Па он топи земљу Мађедонску,
Што је свету негде царовала,
И потопи красну Романију,
Гди пролеће, премила везиља,
Увек везе на зелен-ђерђеву
Увек везе мирисаво цвеће.
И потопи љуту Арнаутку,
Топи Епир, рајску Тесалију,
И све земље до Солуна града.
Са таласи, ко с топови лупа,
Руши стене од тврди градова,
Штеди цркве, и што цркву љуби,
И у овој спасеније тражи.
То не био потоп наводњени,
Јер са дугом Бог се завјештао,
С њиме више не карати људе;
Већ то био јуначки витеже,
Душан Краљу, лоза Немањина,
Од витешке од земље Србије.
Боже мили, чуда големога,
Кад се Душан на престол посади,
На ком су му дједи Србствовали,
И Немање славно краљевали:
Он дозивље витешке јунаке,
Своју дјецу, а војводе српске,
С њима диже поред себе војску,
Коњанике, и брзе пешаке,
По избору све саме јунаке,
Што су кадри са плавога неба
Све сребрне поскидати звезде,
И престићи у горици вилу —
Вредни краљу осветлати лице,
Њи ми води у Грчку поносну,
И удари на источног цара,
Андроника, жалосна му мајка!
Да покори злобног неверника,
Да не чини више Србу квара.
Па освоји земље и градове,
Чак до стена од града Солуна.
Самом теби прети Цариграде!
Којино си као лепа дева,
Коју просе цареви и краљи,
Ноге пиркаш у сињему мору,
Белим рукам' до два грлиш света,
Главу дижеш небу под облаке,
Те се звезде у венац ти нижу —
Па си, кујо, мозак им занела.
Ој Јелено! садањега века,
Ти би руку пружила Душану,
Изнад тебе, кано од истока,
Сад би Србу рађало се сунце;
Но те царе одкупио скупо,
С алем-драгим из круне камењем:
Са земљама красне Романије,
Са Епиром и са Тесалијом,
С Албанијом, с понос-Мађедонском.
Кад се врну ка Призрену белу,
Ал' гле, чуда оку невиђена,
До два роде с на истоку сунца,
До два сунца, кано два близанца;
Оба оде по плавоме небу.
Зачуди се и старо и младо,
Од чуда се нешто и препало,
Нису л' своје огрешили душе,
Неће л' Бог им земље огорети,
А са силним близанаца зраком.
Зачуди се и Силни Стефане,
Зачуди се, ал' се не препаде:
„Бог је, вели, истинита љубав,
„Као што нама свето писмо каже —
Он ће дати, све ће добро бити.“
Па с народом, са витешким родом,
Он пошета у саборну цркву.
Службу служи српски патријарше,
Службу служи, а Богу се моли,
Са народом и пресветлим краљем.
Но гле чуда јоште дивнијега,
Што надвиси сва чудеса света:
Кад дођоше до два светла сунца,
Кад дођоше над Призреном белим,
Једно даље ка западу крену,
Оде светлит' и другоме свету,
Друго стаде, сјајне просу зраке,
Просу зраке над Призреном белим,
Од Призрена на све четир стране,
Зраком трепти земља Србијанска.
„Мили оче, и преблаги творче!
„И досад су бивала чудеса,
„У беломе, у пространом свету,
„Ал' такога никад није било,
„Нит' је било, ни се запамтило:
„Да л' од свега ти Србију љубиш,
„Ил' се она тако раширила,
„Под јуначким под Силним Душаном,
„Свем да свету једно сунце светли
„Друго само за Србију с' рађа“.
Тако мисле у Призрену Срби,
Тако мисле, а Богу се моле.
Ал' закликну са горице вила,
Седмо небо са гласом пробија:
„Ој Стефане, ој силни Душане!
„Неманићу од Србије главо!
„Ти си сунце, а сунцу се дивиш —
„Није сунце, што над градом светли,
„Но је круна од Бога послана,
„Круна царска за царску ти главу.
„Већ чули ме, ој првино царска!
„Нек прекрсти српски патријарше,
„А са часним, са Христовим крстом,
„Снеће с' круна на царску ти главу
„Она т' дуго красила потомке“.
Она рече, патријарше клече,
И прекрсти са Христовим знаком,
Ал полеће двојеглави оро,
Оро лети на парнима крили,
Лети ближе, па до сунца стиже,
Златну круну са небеса скида,
А на руке српском патријарху,
Он је меће Душану на главу,
И Србија заори се јеком:
„Бог да живи силнога Стефана,
„Бог да живи првог цара српског —
„Он нам дао, потоњи не био“.
Боже оче, свемогући творче!
Да л' је децу тад морила беда,
Јесу л' могла чеда бити тужна,
Кад на глави отац носи сунце,
Кад их оро прекриљује српски,
Српски оро од две дичне главе,
Крилопарни од Бога послани.
Веселила с' српска онда мајка,
Храбре земљи рађала јунаке,
Све јунаке отаџбине дике,
Што но цара, као оца љубе,
И за веру радо живот губе.
Душан деци даје своју душу,
Луби, брани отачаство мило —
Та Србма је ведро небо било!
Гледали су без заода сунце,
Што' но светли од Призрена бела.
Мало време за тим постојало,
Мало спало, за дуго не било,
Ал небо се нешто наоблачи,
Од западне, од душманске стране,
Прети Србу помрачити сунце,
Ол црним га закрити облаком.
То је био Лудовиче краљу,
Бесни краљу од Угрије бесне,
Ком је светлост од Србије сунца,
Завидљиве засенила очи:
Те он диже небројену војску,
С њом преброди Дунав воду ладну;
Оде право земљи србијанској.
Ал' му српски оро двојеглави
Који но се на застави вије,
Српског цара, Силнога Стефана,
На сретање делеће јуначко,
Па се обе сукобише војске,
Код Ломника и бела Рудника.
И као кад се два противна ветра,
Ал на земљи, ал на мору боре,
С једним гњевом, једнаким силама —
Нит' олуја олуји уступа;
Или кад се сусретну облаци,
Посвађани од страшни олуја:
Дуго јадни од љутине грме,
Из њи често модар пламем лиже,
Муња сева, и варнице скачу,
Док најпосле трудни и уморни
Не излију с' у каблови вода:
Исто тако до две храбре војске,
Управљане Великим и Силним,
С јуначком се сусретају снагом,
Једна другој уступити не ће;
Силном крвцом ороси се трава,
Као јутру росним капљицама.
Ту с не знају пеши ни коњици,
Мач им свима сева у десници.
Ал' Угрина срећа изневери,
На бојноме на јуначком пољу,
Бежи јадан од куд је дошао —
Мало позн'о Душанову силу,
Мало позн'о, но му доста било.
Цар се врати ка Призрену белу,
Као оно после дуге зиме,
Кад пролеће мило време дође,
А у пратњи небесни милина:
Веселећ' се по мајскоме зраку,
Птице пју свемогућем творцу;
Тако чека све старо и младо,
Српска мајка мома и девојка,
Светлог цара, огрејано сунце,
Деца пут му посипају цвећем,
И пружају од невена венце.
Богу с' моле и говоре старци:
„Од како је света и вијека,
„И на њему цара и краљева,
„Нису земље цветом процветале,
„Кано српске под Силним Душаном,
„Сва Србија од срца га љуби,
„Дуго ће га спомињат' потомци.“
Благо вама, витешки јунаци!
Што живите под Силним Душаном —
Али Душан не роди Душана.
Ој умукни са Авале вило!
Белим грлом, злаћеним жицама.
Душан био, Душан с' спомињао,
И прича ће с' по српскоме свету,
Докле траје сунца и месеца,
И сребрни под облаком звезда.
Песма с' пева јунацима светлим,
Који но су заслужили венце,
Од нас венце — имена прославље,
А од Бога у рају насеље!

ВИЛИНСКИ ЗБОР.

Тамо, гди се гора диже,
И зелени вечно гај,
Тамо, гди је моћ природе
Произвела земни рај,
У бајноме тамо луг,
Од векова бели с' двор
И ту беле горске виле,
Често држе тајни збор.

* * *

Бајно вече — кад је свуда
Сјајни месец лио чар,
У чаробну ону гору,
Одмами ми чувства жар.
Све је тихо — све је мирно —
Само горски шушти лист,
— Ој! тако су мирне груди,
Кој је од зла сваког чист. —

* * *

Двор су јеле опколиле,
Као стење бели град,
А липове над њим гране,
Шире, лију, сен и слад.
И влашчићи кад стигоше,
На највиши неба свод:
Ал се зачу са сви страна,
Као неки лаган ход.

* * *

Куд ћу — шта ћу? — и налипу.
Поноћни ме попне стра,
И већ прва стигне вила —
Бела ти је, брате, сва.
Танан копрен овлаш крије
Дражесни јој витки стас,
А по њени плећи бели,
Просула се златна влас.

* * *

Одкривени из недара
Разлива се свуда чар,
А од њена лица сјајна,
И сам неба трепти шар.
Кад се виле искупише
На поноћни тајни збор,
Оне коло поведоше —
Коло-слоге дивни створ.

* * *

Трипут су га обиграле,
Дижућ' јасна грла клик,
Па се онда одпустиле,
А на прве виле миг;
И овој се све поклоне,
Јер је прву каже стас;
Реко би је Србијанка
Она вако диже глас:

* * *

„Одкако је јуначки ме
Избавио, сестре! син,
И новога нам живота,
Процветао бели крин:
Наново се ми скупљамо,
На поноћни овде збор,
Гди нас само гора слуша,
И злаћени звезда хор.

* * *

Ал' нема нам Сарајевке,
Да сестара краси лик,
Не чује се Херцеговке,
И Бугарке јасан клик,
Нити оне јадне знају,
За времена моћни крок,
Но и сада у сужањству
Горки суза лију ток.

* * *

„Гди су они сад јунаци,
Оштри као муње плам?
За л' им светло може лице,
Подносити овај срам?
Ил' не чују онај тужни,
Што домаша звезде, плач,
Ил' заливен из корица
Извадит' се не да мач?

* * *

„Је ли славно с' братском сузом
Смешан пити мира слад?
Ил јунаке, као негда,
Већ не рађа мајка сад?
Ал тако ми нечуо се
У горици од сад глас,
И поноћни не видео
Међу вама, сестре, час:

* * *

Добави' ћу чедо мало,
Што за мајке не зна груд,
Да на њојзи не посиса
Мудрог века отров худ,
Мојим ћу га вила млеком
Дојит', да је сваком знан,
Вилином га водом појит'
Мојом песмом мамит' сан.

* * *

И до бритке када сабље,
Дорасте ми јунак млад,
Кад му душа већ запламти,
Да јуначки сврши рад:
Сабљу ћу му Душанову, —
Што изгуби нејак син,
Кад га је кроз горицу,
Вијо злобни Вукашин:

* * *

„Да ћу му да“ — но све виле
Сад на звезда гледну Хор,
И хитрије него муње,
У бели се скрише двор.
Ах! ви звезде, што ми брзо
Прекратисте вила час,
Те ми сјајне будућности,
Недовршен оста глас.

СРБИ.

Ој давори мајко Србу мила!
Што т' је Слава кћери дала слику,
Којој јато горских пева вила,
А на твоју и твоијех дику —
Гди л' су орли моћи твоје јаке.
Што је силни од твојега двора
До Балкана и сињега мора,
Ол' месецу пушт'о под облаке.
Гди су оне круне твоје златне,
Којим Душан красио ти главу.
Там на пољу битке оне знатне,
Ти положи — све за Христа славу.

И не замке и граде од стена
И чим још се Слава дичи тљена —
Намастире и божије храме,
Твоји сини дизали су саме:
Неманића то су паметници.
Лазо иште царства небеснога,
Земно дајућ' служби вишњег Бога:
Кој' намере с киме има свете —
Оног куша — с тог у пропаст лете,
Европе мира мученици.

* * *

Па ко те је ропскогига,
Избавио мајко моја?
Уздисања јесу л твоја
Саслушали земни трони?
Ах! не нису чули они
Четирвечна твога крика.
Ол' народа је ли воља
Слободила краје жарко,
Гди Омири Славски поје —
Ах! ал за њи онда ко је
Знао — до то сунце јарко,
Твоје, мајко, горе, поља.

* * *

Не у туђем врту није
Ник'о невен-венца цвет,
Око главе што ти с' вије —
Избавлења дивни сплет.
У твојој су земљи освећеној
Наквашеној мученика крвљу,
Сродни суза орошеној врвљу,
Из костију прадедова своји,
Као змајеви, о ким песма поји,
Никли борци мајци уцвиљеној
То су мајко сини твоји врли,
Којих храброст огањ јесте живи,
То су духом крилопарни орли,
Којих дел'ма Европа се диви.
Па којим је дао моћ
Разагнати ропства ноћ?

* * *

Бог — што 'но верне своје диже,
Да на земљи неба снују славу,
Он слободе зрачак спусти свише
У груд сваком сину твоме праву:
Свете искре, којим народ дише
Он сакупи на вере олтару,
Ту у светом за слободом жару
Гениј' клече — молећи се цару,
Од ког смртном нагла помоћ стиже.

* * *

Ој јунаци, ким се месец клања,
Вила венце неувеле сплета —
Срб на небу српска благостања
Имена вам озвездана срета:
Слава вама и оцу вишњему,
Што вам мишце јуначке укрепи,
А да од њи кивни јунак стрепи,
Мајка прими венац избављења:
Слава Сину, и Спасу Спасења!
Што невесту с' анђели пробуди,
Да у своју обуче је славу,
И да трубу, да слободу праву,
Свету труби, који за њом жуди —
Слава за то, слава, мајко, њему.

* * *

А ти, сведок свакој нашој беди
На истоку, — ој западе седи! —
Смотри венац мученички амо,
Што на глави Славске кћери блиста,
Киме тавне Иродове круне;
И не звезде, ким с' небеса пуне —
Изброј капље мученичке крви,
Што од четир ено века врви,
Све за веру, све за славу Христа,
И просвету Европе само.
Неверујеш? Ај приђи неверни
И опипај свеже ове ране,
И погледај там' у оне стране!
Ко ли оно у невољи пишти,
Гди'но душман човечанства скврни
Што је свето у човештву ништи,
Нису л' оно деца мајке моје,
Крст трплења што'но и сад носе,
И за олтар крвљу земљу росе —
Ах! ал' ко се и несрећи руга,
Томе није приступачна туга —
А уздарје од туђина — зло је.

* * *

Но ти мајко, које лице красно
Већ просвете озарују зраци,
Љупки поглед на сву децу баци,
И слободе зраком разби таму,
Гди 'но месец сунца не да пламу,
У човештва засветлити храму.
За л' да пиште, а код твоје среће,
Ко ће деци — ако мајка неће.
Грех вапије до небеса гласно —
Деца т' вичу: „Последњи су часи:
Ти нас мајко, ти од беде спаси!“

* * *

Ил се бојиш, зависти облаци,
Да ти небо не обвуку ведро —
Ал ти мајко у побожно недро,
Тад призови духа небескога,
У се прими стелесненог Бога,
Да светиње и слободе жаром,
Светог духа свеколиким даром,
Којим цвати та небесна слога,
Врсни твоји испуне с' јунаци.

* * *

Па на земљи гди је онда сила,
Моћном Духу што ће на пут стати,
Кад он све те црне пакла чете,
Са светлости там' у пако врати.
Ој умножи мајко искре свете,
Па обазри с' и десно и лево,
Да би Срб се свак на тебе згрев'о.
Па синови моћна ће те крила,
Там узнети у небесне зраке,
Ил' месецу бледом под облаке,
Да га твоје сунашце замене
Кад ти дух се будућности крене.

БРОДАРИ.

My co jini dokazali, zname.
Než to skryto prede jinymi,
Co my w knize lidstwa byti mame.
Slawy Dcera.

Спремна ено лађа стоји,
Да у широк плови свет,
Сад бродари! да нам поји
Вишњем Богу душе лет,
Да на путу овом свети
Дух разума на нас слети,
И уклони случај клет.

* * *

Па и стари наши мили
Побожни су увек били
И у шуми, лугу, гори,
Гди се одјек песме ори,
Уз гласну су појећ' струну
Дичној Слави и Перуну,
Чисте жртве приносили,
У славу им венце вили.
А и вера како Христа,
У Србина души блиста,
Косово ће казат' тужно,
И минуло ропство сужно.
Зато браћо! Да нам дело
Почне, сврши Богопело:
Сама мудрост са небеса,
Чинила је све чудеса.
Ха! И ветра ево крила
Поспешнога носе брод,
Дај дижимо и ветрила,
Да с' ускори лаган ход:
Још на весла оштро сваки,
Да полећај брзи, лаки
Принесе нам труда плод.

* * *

Дуго нам се није дало
Згодног ветра добит' моћ,
Кад је другим' сунце сјало,
Код нас густа беше ноћ,
Кад код други с' цвеће брало,
Нас је јако стез'о лед,
Ал' се коло окретало,
И гле! На нас дође ред.
Сложно за то, браћо мила!
Моћ нам јака, живот нов,
Крепка воља даће крила,
Да стигнемо других плов.
Они су нам веће здраво
Очистили овај пут:
Знамо сада куд је право,
Гди је стена или труд,
Напред, напред! Моћно виче
Нашег доба звучни глас,
Јоште даље невен ниче,
Који браћо, чека нас.
Јоште даље леже блага
Која дижу срца драж:
Крепка воља, умна снага —
Па ће венац бити наш.

* * *

Исток пламти кано зора —
То је славске звезде плам:
Из далека с' види гора —
Ту је Славе свети храм:
Тамо, тамо српског рода,
Да с' управи течај брода,
Дух времена иште сам.

* * *

Давно још у доба глуво,
Кад и сами муче петли,
Кад све носи скаске руво
Свет истине гди не светли,
Кад је јоште мајка слава
У средини деце била,
Грлила се браћа права,
Једној мајци венце вила.
Ил су кулу од милина,
За знак сродства зидаст' хтели
Па мудроћу Божјег чина,
У речи се мало смели:
Ил у бујном младом веку,
Колевка им беше тесна,
Те у ширу света реку
Мамила их жизне весна:
Па моћнога стабла гране,
Што се право к небу виле,
Раскрилише с' на све стране —
Гди се многе осушиле.
Но кад време
Сродно племе
Блажен опет прибра крају
Ал гле јада,
Из ненада,
Да се браћа не познају.
Место слово,
Да на ново
Једно с другим скопча ближе,
Љубав пада,
Раздор влада,
Брат на брата руку диже.
Поток врви,
Братске крви,
У коме се мрзост купа,
Гроза рата
На гроб брата
С лупајућом ногом ступа.
Ху! Затвори бола враче,
Прошлости нам овај лист,
Над ким срце горко плаче,
Дух се братства грози чист,
И засуши реку страсти
Што зависти носи чун,
И љубави опој сласти
Славски народ светопун.
Ти времена моћни Душе!
Задани нам славски род,
Да нам мајку не угуше
Горке сузе — туге плод.

* * *

Ево из свег Славе краја
Бродарско се чује: „ој“!
С Неве, Висле и Дунаја,
И Влтаве гди је спој.
К узајмности спеше Гори,
Гди се Славски чују збори,
Будућности дајућ' крој.

* * *

Кад је време дошло мени,
Да с' узвиси Славе рог,
Онда ј' тебе Славски Гениј,
На свет вишњи посл'о Бог,
Да се винеш у висине,
Откуд света с' види крај,
И разгониш срама тмине,
Које су нам треле гај,
Да у сродне бациш груди
Моћнога ти духа зрак,
У Славјану да с' пробуди
Будућности сјајне знак.
Да сва браћа к једној цели,
Умни крила дижу лет,
Само један корак смели,
Награда ће бити — свет!
И гле! Ено исток сину,
И осветли север круг,
Шумни Татра там' висину,
И васцели бајни југ.
Од свуд браћа к слоги теже,
Ка 'но цвећа пчела рој,
И свуда се већ разлеже
Узајмности милопој.
Што с' не виде дуже браћа —
Тим је слађи састанак,
Што с' доцније сунце рађа —
Светлости је милиј зрак.
Што нас већма туга згађа,
Што је беде дубљи рез —
Радости је чаша слађа,
Красне слоге јачи свез.
После оштре зиме дуге,
Мио нам је цветни мај,
А за пакла ко зна муке,
Ценити ће знати рај,
Хај! У коло с' ватај наше,
Ко је славском добру рад,
Слогом сваки нек с' опаше, —
Та је нама јаки град.
Па ће онда мајка Слава
К небу весео дизат клик
Венчана јој лавром глава,
Домашиће звезда лик.

* * *

Ено већ ко Славе Гори,
Слав-бродова дође тек,
Сад бродари да нам с' ори,
Трубни хвал Богу јек.
„Па сви сложно на висину,
Доћи ћемо на чистину.“ —
Куд нас Славе зове век!

СПАСОВА НОЋ.

Ciemno wszędzie, glucho wszędzie
Co to będzie, co to będzie?
Mickiewicz.

ВЕЧЕ

ГОРА, У ЊОЈ

Вила

(с гуслама и два цвета)
(пева):

Сунце зађе, и са гора,
Последњи му с' губе зраци,
Праштајућ' се од обзора
Што по врху њину баци.

* * *

Ах! како је тихо вече —
Месец мило са звездама
По плавоме небу тече,
Ох по своду вечног храма.

* * *

Сад покоја смртни жуде,
Бога молећ' санка лове.
А подлуни дуси блуде,
И купе се у зборове.

* * *

И што њина сврше знања,
Све се сутра збити има,
И људима то се сања —
Али само песницима.

* * *

Њима у сну каже вила,
Јал' у души кад им горе,
И саме их носе крила,
Те са дуси сами зборе.

* * *

И рујзора кад заруди,
Песник скида гусле бајне,
Милу своју браћу буди,
И пева им ноћне тајне.

* * *

Како мило чаролијско вече,
Од јутрењи цветића затече,
Што се земном напајају росом —
Да не свену — ил' не падну косом.
Ал' цветови, к'о су ови моји
Које крепка неба роса поји,
Они цветом цвате у векови,
Ал' веков'ма за л' и ничу само.
Кад је било — једва ми је знано
Да донесе син ми цветак нови —
Он ми паде, а јунака нема,
Да ми венац Спасенија спрема.
И вече ми за вечером тече,
А горе ми јоште тугом јече,
Вечерас је са просути зраци,
Сунце село за онај облачак,
А то често на промену слути,
Из ње мени наде сија зрачак.
Но као нешто да по гори лупа, —
Гле! Кроз густиш, ко овамо ступа?
То је песник, јер њему је само,
Дато ове у пределе доћи;
Кроз чаробну л' ову гору проћи;
Песници су добродошли знаци,
За њим' иду и добри јунаци.
Даница је сунца преодница,
А песници јесу нам гласници
Сјајног света од будућих лета,
(Песник долази)
Давор певче! Но што тако плахо?

Песник.

Нема нигде страха за јунака,
Но ако си, к'о те сјаност каже
Вишњих само што об'сипа лице:
Гора ова тад је моја мета,
Па с' весељем меша ми се чудо —
Да је тако око тебе худо.
Кажи ми се — јеси л' вечна слава?

Вила.

Слава нисам, — али сам од Славе,
Ја сам сине твога рода мајка,
Ја му мајка, вила Србијанка.
Која 'но сам срећна негда била,
Срећна мати међ' свом децом мојом,
Док па небу живота јуначка,
А врлине светлише им зраком.
Сјајне звезде дома Немањића —
Јарко л' оно Душаново сунце.
Ал' кад време светом боју дође,

Да с' војује за дом и слободу,
И пресвето име Исусово:
Онда сине твоји прадедови,
Сви у бој ка'но мученици,
За Христову веру изгинуше:
Јесу земно изгубили царство,
Ал' вам часног крста избавише,
Златног кључа за небесно царство.

Песник.

И дивно су они опевани:
Крв јуначка где год им се проли,
Ту је никла гора од Јавора.
И потомци по векови' теку,
У њој гусле јаворове секу,
И тужећ' им певају јунаштво.
Ал' из јада — не цвати нам нада,
Нити сија сунце Спасенија —
И гробови још се пуне нови,
Са жртвама од твојих синова.
И мени је бабо оставио
Гусле своје, па кад ми се поје,
Духу слична не дају ми гласа; —
Е сам чуо, гди се приповеда:
Да када је хтео свемогући,
Да му с' слава и на земљи поје,
Као анђели, што ј' на небу трубе,
У блаженом онда је тренутку,
У спојењу земље са небеси,
Духа л' вечна са природом младом,
На земљи се ваплотила слава,
Да певајућ' вечног бога слави
Пре је била у народу нашем,
Гди је сада, то мало ко знаде, —
Кад ал' у сну гора ми с' прикаже,
И анђео предамном се јави:
»Ајде за мном, ајде к Славе гори,
»Тамо вама спасеније зори,
»Там је слава, и у њену храму
»Ти будућност хоћеш видит саму;
»Њене л' тајне, да се јаве веку —
»За то с' гусле на Слав-гори секу.«
Ја се дижем, за анђелом пођем,
И у гору, кад већ ову дођем,
Он изчезну, и ја ка истоку,
Док ми ти се не указа оку —
И помисли, да сам већ на мети.

Вила.

Није ово гора тајна светих,
Ал' и кроз њу проћи ти се мора.
А ово је мученика гора:
Кад је силом неверног месеца,
Нарастило Ислам-море мутно,
И гоњено буром разорења,
Разлило се да потопи поља,
Где под љупким христијанства сунцем,
Беше никло семе просвећења:
Онда сине — векови су дигли,
А од силних костију јунака,
Све синова мојих и сестара,
Гору ову, да се Ислам-мора
О њу бурни разбију таласи.
Ту сам и ја у борби за правду,
И за веру и спасење света,
Клонув' четир преспавала века.
Кад ал' кроз сан моћна чујем гласа:
»Зора пуца — устај српска мајко!
»Зором цвате слободе нам цвеће,
»Биће т би венац спасенија.«
Пробудим се — а код мене Ђорђе.
Цвет ми овај он пружи са речма:
»Ево цвета, он сведочи мајко!
Потоп твога да опада ропства.
Никао је на пољу Мишару,
Напојеном синова ти крвљу.
Срб-јунаци, твоји соколови,
Тврду веру чрез мене ти дајућ',
'Вако теби у поздрављу кажу:
»Широка је српска дедовина,
Од Дунава до Јадранског мора,
Славне Фрушке, изнад Скадра л' бела,
Ако Бог да и срећа јуначка,
Сву ћемо је преодити широм,
Докле 'вака не нађемо поља,
И на њима још ев' 'вака цвећа:
Да т' сплетемо венац спасенија,
С' њим ти дичну увенчамо главу.««
»Амин мајко! И ја тако кажем.«
'Вако Ђорђе, па од мене пође —
Дигнем главу и туга ме снађе,
Како су вас разметнули мајци!

Песник.

Кано Јуде Христово одело,
Кад му свето прободоше тело;
Тако судба миле домовине,
Твоје, мајко, поделила сине.

Вила.

Како тада, тако је и сада.
Ђорђе паде, и јунака нема,
Да ми венац спасенија спрема
Већ гусле ти ев' дајем песниче,
Којих јавор на Слав гори ниче;
Уз њих нек ти глас к' својима кличе:
Да се сете завјета и Бога —
Та нек само братска сија слога,
Па још 'вака цвећа нићи море,
Ко с' Мишара, са Црне ли Горе.
Кад ми венац спасенија сплету,
С' њим на дику свем и славском свету,
Хоћу мајку Славу увенчати.

Песник.

Хвала теби, вило на гуслама,
Ал' ја не ћу уз њих запевати,
Док не дођем до у Славе храма,
Ту да тајне будућности слуша —
И тек онда запева ми душа.
Кажи само, кажи вило мени,
Гди је Слава гора, храми њени?

Вила.

Слава моли још на небу Бога
За народа спасеније свога;
Кад је мени зора забелила,
У зори ми слава се јавила:
»Благо мени! Ти с' ћерко пробуди —
Видиш гору на истоку сјајну:
Сад се труди, друге сеје буди,
Њи слободи и славно их води
Ка истоку, на Слав-гору тајну.
Тамо сама скоро бићу с вама.«
А Слав-гора није још далека:
На крај горе, сине мученика
У једанајст бистри источника
Узајмности потекла је река,
Она стиже, гди с' Слав-гора диже:
Ал' гле! Друге невоље и туге,
На крај горе, куда проћи треба,
Засели су противници неба —
Оне л' клете црна пакла чете:
Једва може вила надоблачна,
Избећи им умишљаја мрачна.
Паднел смртни ко, у њине руке,
Тог чекају свеколике муке,
Јал' превари с' од речи им слуха,
Па се врати и изгуби духа —
А и тако као да с' нешто мути.

Песник.

Кад су мени само знани пути,
Од намере мене неће свете,
Ни све пакла одвратити чете. (Оде.)

Вила.

Слушај, како из далека хујн!
Горско лишће све се већма креће,
То одиста спрема се к' олујн,
Прах, гле! Олош како там узлеће,
И с запада ено се облачи —
А како је тихо вече било;
Јао оном, ког је намамило,
Да са прага у поља корачи:
Так' морнара тихо море вара.
Песник — оде — зато и не мари:
Живље чувство песнику се дари,
Другим млачно — њега свог зажари,
Ко природа увек је у врењу, —
И без мира у сила је трењу —
Ал' баш за то он млого и страда;
Када други слатки сан бораве,
Он кроз буре и кроз ноћне страве,
Продире се у духова владу,
Да б' назрео гди год рода наду.
Благо њему: да му дух не стрепи,
Но у борби још се 'вакој крепи,
И кад страда, да му је услада.
Гле! И глуво с' доба приближује,
И све већма дижу се олује —
Док не прођу, ајд к'о виле сваке,
Да се винем небу над облаке.

(певајући)

Када бура земљу тре,
И од страха смртних мре,
Над облаке с' носим ја,
Тамо нема бура ма! (изчезне).

ГЛУВО ДОБА.

(ДРУГИ КРАЈ ГОРЕ — ЧЕТА ВРАГОВА — БУРА.)

Сатана.

Још једанпут да се с' крстом греси —
Јали пак'о мери са небеси;
Ако небо у трипут помаже —
Зар и пако трећи пут не лаже —
Је су л' наше све готове силе?

Први Враг.

Са земље су све се искупиле:
На бој спремне чујеш како с' бесе,
Да се гора од бура им тресе.

Сатана.

Сада иди, до пакла се спусти,
Где с' врагови још чопори густи.
Нек на аду отворе се врата,
Сви нека су до одсудна рата.
Е се хоће пресудити сада,
Ко за навек да над љутством влада.
А ви знате шта с' небо заклело,
Да када нас и опет победи,
Неће нам се више знати сљеди,
Ал' не хвала — конац краси дело —
Како само још на земљи стоји?

Први Враг.

Ев' долазе посланици твоји,
А из оне из земаљске части,
Које све т' се покорава власти.

(два се врага укажу.)

Сатана.

Како стоји тамо наша влада?

Други Враг.

Ја сам био сунце гди запада,
И радосне теби носим гласе:
Ка'но прије, светлост тамо није,
Сунце село — зраци му се гасе,
А тама се по западу слеже —
И у наше многи паде мреже.
И к'о с' био теби заверио,
У све краје он света потеже,
И ко твоју владу не признаје,
На муке га свеколике даје.
Само — веле — ти им рани тело,
Мртвим можеш чинит' им опело,
Још сувише да им сладиш гушу,
Живи теби заложит' ће душу.

Сатана.

О такима ни сумње ми није,
Њи одавна тама греха крије
Знам кад дуго побеђени крстом,
Ми стењасмо у затвору чврстом:
Они ријућ' под земљом дубоко,
К'о су негда летели високо,
А чезнећи за рудама злата,
Аду опет отворише врата.
Но не носе л' јоште име Христа?
Па нека их: кад хаљина блиста,
Што човека црну душу скрива,
Он је гори од врагова триста —
Тим се вара само душа чиста.
Како теби свет ми се одзива?

Трећи Враг.

Ја сам био на истоку сунца
Он нам не да од себе ни рунца.
Ма се како ја вешто претвара,
Он ме гони од вере олтара;
Ма да како од небројних часа,
Са крвавим бедама се бочи —
Он верује још у свога спаса —
Пак'о њему јоште не доскочи.
До ако му, к'о се завериле,
Не досаде оне љуте гује,
До у недра што се њему свиле,
Ако јед га њи'ов не отрује —
Онда — —

Сатана.

Онда! — Шта је онда? — Шта је?
Да враг увек и сумњу познаје!
Гром и пако, да је увек тако!
Ја кад год се дигнем против неба,
Ко л' владат' над човештвом треба,
И већ ми се цела земља клања,
И мени се о победи сања —
О вечном ли на земљи престољу:
Онда увек мени за невољу,
Једно с' нађе непокорно племе;
Ал' док боја само прође време,
Сви народи нека се устреме,
Да стамане и то добро семе. —
Чуј! Све већма олујине лете —
То су стигле све из пакла чете.
Ајде к њима, развијајмо знаке,
И виори диж'мо с' у облаке,
Где се земља од небеса дели;
И чекају нас анђели бели.
А вас двојца останите само,
Да се смртни не прокраде тамо,
И својима не однесе наду —
Тим нам може ослабити владу.

(Осим два — сви оду).

Први Враг.

Код толиких пространих небеса,
Шта је Богу до те земље стало?
Па и друго зло нам се надало,
Да нам владу ово племе стреса.

Други Враг.

И тог би се сакрушиле силе,
Наше слуге да су сложне биле:
Знаш кад запад дигосмо васцели,
Ми на исток, ил' на север бели.
Ал' као смртна да туд нога иде?

Први Враг.

С гуслам' певца моје очи виде:
Млогима л' смо ускратили путе,
Да се заман овуд проћи труде.
Ајд на страну, да га искушамо,
Ак' одавде храму пође правде,
Да по један натраг га враћамо.

(Уклоне се.)

Песник. (*Долази.*)

Даље с' не мож' од црнога мрака
Да л' је ико живи запамтио
Ваке ноћи бујне и олујне,
Све се већма стишавају буре,
И виори застиру облаке,
Да с' не види ни надежде звезда!
Та ни тама није црња била,
Црна тама првобитне ноћи,
У које је тајна пуном крилу,
Врила смеса Богом растворена,
Да је свет нам из ње искрснуо,
Као остров што се диже нови,
Из вулканом узбурканог мора.
Слушај — слушај! Или су облаци,
Што се крше тамо у висини —
Ал' то звони ко неко оружје,
И јаук се и вика се чује —
А на земљи све већ стишало се,
Као у Христа самртноме часу:
Тек на тресак гроба небеснога,
Земљи трипут јеком одговара.
Ко на чекић крста пречаснога,
Што с' пучина одзивала ада.
Слушај — слушај! све се вике множи.
Гром за громом, треск за треском следи,
Благи боже, на што ово слути! —
Али млога, млога, свемогући!
Твоја чуда збивају се овде,
Где се земља од небеса дели,
Па их људи не виде на дану —
Камо л' јаћу из густога мрака. —
Ил' сам с права пута заишао —
И ах! Нема за моје спасење
Људском ногом утрвена пута:
Ту небесна само може муња,
Од суштаства вишег спасти рука —
И гле севну — севај, севај, севај!
Пут ми гори Славе осветљавај!

(Пође пред њега.)

Први Враг.

Стани певче! Чуј ми на пут речи:
Пре нег другог, најпре себе лечи.
Ко те гони, да кроз страве ноћне,
И олује пробијаш се моћне,
И да за род ти испијаш јаде —
Кад се браћа слатким саном сладе.
Тражи леба, окани се неба,
И чим њему угодити треба;
„Осим себе не веруј Богова“
Данас јесу премудрости слова;
„Гди си, ту си“ наука је друга,
И јао оном, што се овој руга.
Ти с' рамени не исправи свега:
Ман' се рода и будућих љета.
Врати с натраг, тако сретан био,
И на земљи с дуго веселио.
Стани певче! Саслушај ми речи —
Од заноса најпре себе лечи.

Песник.

(Моли се Богу.)

Ти, ког вера верне може
Избавити беде нас —
Помози ми Христе Боже!
Искушења одбит' глас.

* * *

Са именом Христа, што искупи
Жртвом само човештво од беда,
И нам исто чинит' заповеда,
Ја ти кажем: Сатано отступи.

(Враг ишчезне)

И на земљи многи су грешници,
Који овом људства врагу служе —
Ал' кајте се, кајте *себичњаци*,
Да вам вечно не пропадну душе —
Гром се ори, — ајде к Славе гори.

(Пође и укаже се).

Други Враг.

(Притворно као да га не види).
Да тај народ јоште спашен није
Ма за помоћ да горко вапије,
И свом се спаситељу моли —
Зато срце продиру ми боли
Но ил' пасти или њега спасти —
Ја га више 'вако не остави.

Песник.

Ко си душе? Из мрака ми с' јави:
Само ако светиња те краси —
Ти ми народ, ти од беде спаси!

Други Враг.

Ти си певче! Оди мало ближе.
На овоме, видиш, *листу* пише,
Да *„као што је“* на земљи остане
Докле страшног суда дан не сване.

Песник.

То не може — никад бити неће —

Други Враг.

Ја га дерем — тим се све покреће
Но ти ми се сада натраг врати,
И твом роду и народу кажи,
На западу нек од људи тражи,
Који ће се општеници звати.
С њим нека се он на земљи здружи
Да му руку к избављењу пружи.
И живот се хоће дићи нови (тише)
Ал' не само по Христови слови:
Веруј! Људи кад на небо гледе,
Тад падају у пучину беде —

Песник.

Доста — доста, ти сатано једна
Да га душе ја послуша бедна!
Ах! Помилуј, помилуј ме Боже!

Други Враг.

И он теби саде не поможе.
Чу' ли, како грми, сева, пуца,
Где' но враг се са анђели куца?
Ено већ се развлаче облаци, —
Ако с' наши победили знаци —
Онда . . . .

Лик Анђела.

(озгоре.)

Скрушена је сила беса —
Пујте, пујте сва небеса,
Земљи дајте одјек ваш:
Да с' небесна ори струја.
Алилуја, алилуја,
Слава теби Боже наш!

Други Враг.

Гром и пако — шта то сија? —

Први Враг.

(бежећи.)

Бежи, бежи, анђео нас вија.
(Оба беже — анђео за њима.)

Песник.

Ха! Шта видим сад — анђела иста,
Уз којега к Славе гори приста.

Анђео

(врати се),

Тако сада — и последњи ада,
Од мача су пали небеснога,
Знај песниче! Што се међ' дусима,
Најпре сврши у крају духова,
То на земљи после бити има,
Да се збуду пророчанства слова:
Сад за навек у спасовој ноћи
Скрушене су зли духова моћи.
Свет будућ' је спашен од окова,
Што ад хтеде наметнути му снова.
Али земљу јоште влада веже
Уловљених у њихове мреже:
Сване л' данак, он промену носи,
Адске слуге што немило коси.
А ти да си син народа твога,
Што за правду многе беде сноси,
Тим се певче с твојима поноси:
Он је избран од свевишњег Творца!
За слободе и за правде борца.
И без мене кад си искушења,
Зла л' у груд'ма победио врења —
Ајде замном право к гори Славе,
Да ти с' тајне будућности јаве.

З О Р А.

(ГОРА И НА ЊОЈ ХРАМ И У ЊЕМУ)

ЗБОР ВИЛА.

Прва Вила.

И тако се миле сеје снова
Ми 'ватамо сад у једно коло,
После дугих немилих векова,
Који су нас раздвајали холо.

Друга Вила.

Кад би наше неслоге и срама,
Веци били ко књиге листови,
Где и људи уписују слови,
Ја би прва исекла их сама,
Из прошлости наше књиге црне.
Боље незнат' са сињега мора,
Како брод нам ка пристанку сврне,
Јер сећат' се, још је мука гора,
Да је бура амо га изнела.

Трећа Вила.

То су, сејо, провиђења дела —
Немој да га љубав наша худи.
Чудни су му сакривени пути:
С ким намере оно има свете,
Кроз беде га често води клете,
И зло света на добро окреће,
А из мрака к светлости изнеће,
И бродари кад су у пристанку
Буру дају заборава санку,
Ол спомен им трипут радост мложи,
И гласе им к хвали Вишњег сложи:
Да из беде он спасење справља,
Из спасења да с' нов живот јавља.

* * *

Ајде и ми сад у коло,
Ајд у слоге дивни споj,
И у колу наоколо,
Да с' од срца ори пој.
(Играјући певају.)

Прва Вила.

По Неви се син мој шеће,
По свету му слава леће, —
Ал' слава је увек већа,
Искрен брат кад брата с' сећа:
У коло се с' браћом ој!
Слав си — буди своме свој.

Друга Вила.

На мутној ми седеђ Висли,
Син о беди мисли,
И са њоме меша сузе,
Што му прошлост Славу узе:
У коло се с' браћом ој!
Слав си — буди своме свој.

Трећа Вила.

Гди с' Авала моја диже
Слободније син ми дише,
Ал' да Сава од свуд знаће:
Крв — сузе л' му носи браће:
У коло се с' браћом ој!
Слав си — буди своме свој.

Четврта Вила.

На Влтави син ми стоји
И у тузи тако пои:
Не ид' к Лаби ој Влтаво,
Теци, теци у Дунаво.

Пета Вила.

На високим на Татрама,
Син ми тоне у бедама.

Шеста Вила.

На Балкану син ми јечи,
Невоља га љута гњечи.

Друге Виле.

А за сине, свет зна наше,
Како горке пију чаше.

Збор Вила.

Сачувај нас мили Боже!
Шта без слоге још бит може: —
Ал' у коло кад се 'вако
Од Славјана вати свако,
Крај је онда тмини, беди,
А Славе им сунце следи:
С тог' у коло браћо ој —
Слав — нека је своме свој!

Трећа Вила.

Слава мајка у појаву рече,
Кад видимо на небу знамење,
Злог ли духа са благим борење,
Гори да смо све у њена храма,
Да нас кћери скупљене затече,
Ја сам с вама над облаком била,
И борење видили смо сила —
Славе још нам није међу нама.

Четврта Вила.

Чусте л' сеје — небо проповеда,
Да поноћна борења духова
И на земљи на промену слуте,
С' које л' стране вечна правда буде, —
Да ће с' оне бити и победа
Ал' каква су оно, сестре, слова?

Прва Вила.

(чита)

Овде сеје златни слови пише:
»У Славе се храму диже,
Престо наде, престо правде.«

Збор Вила.

Правду твоју, правду
Небо земљи дај,
Правда ће од земље
Начинити рај.

Друга Вила.

Чујте сестре — славуј зору буди —
Гле! Пред храмом како с' светле пути:
Ено Слава већ у храме ступи —
Ајде глас нам, да јој поздрав труби.
(Слава долази са младенцем на руци, пред њу.)

Збор Вила.

Поклони се небу с нама,
И весело земљо пој!
Сад на теби не ће тама,
Више крити пород свој:
Небо шаље т' своју Славу,
Да љубави у појаву,
Сад на престо седне твој
Бог богује на небеси —
А ти Славо — земљу реси!

Слава.

Ој давори моје ћери драге,
Ваша слога и ваше поздравље
Ал' земља је јоште пуна греха, —
Није јоште за престоље моје,
Коме правда за подножје служи.
Ја међ' земљом и небом ћу морат
Још лебдети у слободном зраку,
И тек будним од мојих синова,
У облику јављати се звезде,
Ал' кад дође до суђена данка —
Сви духовна да с' отресу санка;
Тад кончина оће прићи лета,
Моја л' влада од овога света.

Збор Вила.

Ти који си дао нама
Јасно грло врли дар.
И нашима дај песмама
Анђелскијех труба чар.
Да нам народ из сна буде
И о Слави њему гуде,
Да с' ускори Славе час,
Да се чује њезин глас.

Слава.

Ал' чусте л' ме моје кћери миле:
Бог је вечни ком анђели служе,
Духом својим задахнуо људе,
И духу је вере крила дао,
Да се носи у небеса светла,
И са лица божанства вечнога,
Јасне снима савршенства слике,
На њему ли вечне чита мисли,
И снешене на земљи оживи.
Ал' суморно кад човештво сиђе,
Са правога к савршенству пута,
И духу му сумња ломи крила,
Те не може у небеса светла,
Но по праху чувствености пузи:
Онда — онда, на човештва души,
Грех кад лежи, као камен сињи,
Те се гази светиња и правда;
Од времена, онда до времена,
Бог с небеса по анђела шиље,
Те с' ваплоти у народу младу,
И људи га као Генија знају:

* * *

»Чудо! дете оно расти,
Ал' не куша света сласти,
Као за други да зна бољи,
Није свет му тај по вољи.
Час му ведро — радост значи
Час му с' чело наоблачи,
Као да г' тајна мис'о мори«.
Тако свет о њему збори.
Ал' се оно сећа шта је
Њега срело у те краје,
У духу му севне сада,
Као муња изненада,
И он чује глас с небеса,
Да почиње већ чудеса,
И гром земље Бог му пружи
Све противно њим да руши.
И гром вије с' у Генија руци,
На тресак се из сна дижу пуци,
Гледе: све се тресу земље части.
Геније ступа, сваким кроком расти:
Мишљу дубок, ко пучина мора,
Стас му слика високих гора!

* * *

И у свету није мира,
Геније ногом све попира,
Ал' све моћном руком скруши,
Пред њим све се вали, руши,
И падају милиони,
Док му с' земља не поклони.
Небо му је дало власти,
Он презрено да г' одмазди,
Престарило да обори:
Тако налог његов збори.
Смртни б' реко од силна потреса
Свет је цео само једна смеса!

* * *

Ал' је Геније на високо,
У њега је бистро око,
Он у смеси види реда
Како иде све напреда.
Старо левом он обара,
А десницом оно ствара
Што сагледа тамо горе
Где с' анђела гласи оре.
И он рекне живо слово,
Ким се почне доба ново;
Слово му је свето дело,
Ким отвара чисте врело,
Поздни из ког још векови,
Црне живот увек нови.

* * *

И кад Геније на развала,
Старог света дигне нов,
Свет пун духа и запала —
Тад он чује Бога зов,
И са земље када јоште мине,
Зрак слободе свуд од њега сине,
И ко звезда на небо се вине,
Кажућ' тамо духу плов.

Збор Вила.

Ти у људе уморене
Што огња ти бацаш плам.
Да им дух се напред крене,
Савршенству дижућ' храм:
Слава теби Генију света,
И нама су сана лета —
Сиђи, прићи Геније нам!

Слава.

Он је дош'о у наручју моме,
Погледајте овога младенца:
Није дете од рода земнога,
Што се рађа, да срцу угађа,
Већ је оно над анђелма свима,
Што Бог земљи воплођење шаље,
У злу часу, да ј' од беде спасу.
Слога ваша љубав ли сестринска,
Крилом наде до неба с' узнела,
Силом вере њега озрачила.
Тим у небу дух ме осјенио —
И Слав' Геније на земљи се роди.
Већ видите л' моје ћери драге
Ову гору Славска преображја:
Слав-песници надом окриљени,
Међу земљом и небом летећи,
Преко гора и бездани мора,
Што човештво од Слав раја деле
Ту у часу усхићени слећу,
И кад гледну преко оне реке,
Там у рајска будућности поља,
Песму милу Богу запевају,
Од милине сузе им се круне,
Сузе росе гору преображја,
Тиме ниче лековито биље:
Бер'те биље, моје кћери миле —
Леч'те сине, да им с' крепе силе.

* * *

Ако кога завист суши,
Злоба л' покој неда души,
Те неслоге сеје семе,
Да раздвоји сродно племе:
То му биље нека љубав спрема:
Злоба, завист, будућности нема.

* * *

Акол когод врагу молбе,
У грознице шаље буни,
Да га само благом оспе, —
Свој ли само трбу пуни:
Тога биље нек' за жртву спрема;
Јер себичност будућности нема.
Само они који у срцима
Чисту љубав и побожност хране,
Духом к' славним носе се делима,
Да им сунце од слободе гране,
Што не штеде ни блага, ни крви —
Да је народ у свету им први:
То с' јунаци од будућих лета,
Којим Геније у средину слета,
Да их води к' ослављењу света.

* * *

И Слав-сини кад побожни,
Као и ви буду сложни.
Са славом ће онда Геније,
К' њима доћи освећеније:
Под заставу у Генија руци,
Сви се купе од истока пуци.
И преславни кад му дели,
Испуни се свет васцјели,
Затрубиће онда трубе,
Да с' народи света скупе,
И на челу ком не сија
Правда људска и Божија,
Међ' развала света стара,
Пропаст вечна том с' отвара.
А праведне он кроз веке,
Узајмности преко реке,
Води там' у рајска поља,
Гди будућност цвати боља,
Гди на сунцу од љубави,
Што се новом свету јави —
Расти дрво од слободе:
Теби, теби, људски роде!
Да у ладу широких му грана,
Које с' вију над новијем светом,
У народа побратимству светом,
Ти блаженства живиш обећана,
Бога л' славиш а у храму Славе —
Ид'те кћери, нек вам синци справе.

Збор Вила.

Ајде сеје, да с' не губи,
Важни час,
Већ нека нам сложно труби,
К нашим глас:
Ој синови Истока,
И севера круга,
И Запада Славскога,
И блажена Југа:
Братске руке у Љубави,
На преславни пруж'те чин,
Већ је време да с' прослави,
Свеколики Славе син. (Виле одлазе).

Слава.

Ноћ пролази — а човештва Геније
Не долази, да младенца прими.
Ал' ево га — милом Богу хвала!
(к долазећем Генију)
Ев' Генија будућности прими.
И анђео хоће скоро доћи,
Да га свети за намјере неба —
Мени л' ићи сад одавде треба. (Оде.)

Геније.

Боже! што с' ми књигу дао,
Свети твоји од намјера',

И на свет ме тај послао,
Да кад овде с' презре вера —
Ја народа' Геније' примам,
Пишем њина вечна дела,
Место л' тебе позор имам,
Да с' на добро света цела:
Ев' и опет Слово твоје,
Са Славом нам дође, које.
Навршује звање моје,
Ев' у књиги о том што је:
(чита; Анђео и Песник из даље се укажу)
»Кад помркло са свим сунце с' јави«
Ах, тавно је сунце од љубави —
»И лик звезда с' падом озго слети«
Ах! пале су звезде добродети —
»Руку л' дигне свој на свога клету,« —
Све је тако у данашњем свету —
»Са Славом ће опет Слово доћи,
»И зло хоће неправедни проћи,
»А праведни у царство ће ново,
»У блаженство — што ће дићи Слово.
»По његовом свету у слободи,
»Ходити ће спашени народи.«
Ха! и скоро збити ће се ово,
Већ је дошло стелеснено Слово,
Славе л' народ, ка'но поје Певци,
Ма да ј' Геније његов у колевци. —

Анђео
(ступив' напред с Песником.)

Кога крстит' водом Духа, Геније,
Бог с' небеса заповеди мени.
А и земља да му с' скоро нада —
С' тог Песника ја преведо' сада:
И док њега посветим у тајне,
И гусле му ја осветим сјајне,
Да су вичне и духу му сличне:
Читај, Геније, у књижици света,
Дела вечна од минулих лета.

Геније
(чита)

Књига бића.

И Бог рекне вечно Слово,
— Код њега је било ово —
Свет постане и законе
Нужде њему Бог пропише,
Да с' по њима вечно движе,
А људскоме он да' роду
Духа свога тад слободу:
Ал' погледај људе оне,
На далеком на истоку,
Не познају дух слободе,
Нагоном се руководе.
Дух окован у природи с' крије,
А без духа и напретка није,
С' тог векови за вековма лете,
А то Исток, човечанства дете,
Стоји ка'но пирамида чете,
Из сталежа Исток се не креће —
Ал' Бог тако с' човечанством неће.

* * *

Прва књига Духа.

И Бог пошље с висине,
Тад Генија у Јелине,
И природе из окова,
Геније духа ослободи,
Ал' се с' њоме и он сроди —
Што се млада била ова.
И с' њом венчан у љубави
Пред царством се духа јави.
Са природе, своје драге слике,
Он је сним'о небесне прилике
Стварајући идеале краса,
Њим предверје царства духовнога
Красио је на прославље Бога,
И Јелини, човечства младини,
Красни живот јесу у милини,
Живовали за млогијех часа.
И Геније с' већ прикучи,
До духовног царства двери —
Ал' за ове сад у вери
Од Истине треба кључи.
А Геније кључе нема,
С' тог се на пут ево спрема
Сила римских легиона
Да од земље милиона
Ко за кључе духовне им каже —
Нит' се ови с' легиони траже,
Нит' зна за њи земља она.

* * *

Друга књига Духа.

Ноћ је била, и анђела
Пастири су чули пјела,
Кад се слово сиђе с' неба,
И кључеве нам донесе,
Царство духа с' њим отвори.
И кад њему поћи треба;
Геније се други снесе,
И Спаситељ њему збори:
»Ево теби од истине кључи —
Док не дођем — ти народе учи.«
И запада Геније приста,
И по свету широм ходи,
И куд дође, по народи,
Распростире веру Христа,
Кроз предверје духа сама,
Украшено са свих страна
Од Јелина красотама,
Прође Геније од Германа.
И у царство уђе Духа —
Пред њим поље свуд широко,
А тишина свуда глува,
Замисли се умни Геније,
Замисли се баш дубоко,
У мисли га свет осени,
И на њени лаки крили
Он одлети у небеса,
Премудрости где чудеса
Са звездама Бог је мили
Написао својим прстом —
И у руци с' часним крстом,
Геније Творца мисли чати,
И наука књигу гради,
И својима је на земљу шаље,
Да је уче и рашире даље.

* * *

Света Тројица — и три књиге Духа,
Две је моја написала рука:
А последње још су слова редка,
И та звоне као загонетка:
Геније Славе за њу носи кључе,
Сви народи да је света уче.

Анђео.
(Осветив песника и гусле му).

Сад песниче, што но Бог кад мигне,
Творства крили до небеса стигне,
И с' орлови погледи открива,
Шта на земљи ил' на небу бива,
И надземник, али у земној слици
На далеко види за зреници. —
Шта залази, шта ли исток рађа:
Прими ове гусле освећене:
Уз њих певај нека чују браћа,
Какве виђе у тој ноћи мене;
И што Бог ти још открио буде,
То нек гусле роду твоме гуде.
Сад ајдемо ка купели тамо —
Но ко с' оно, што долазе амо?
(Двојица долазе).
Гле први је Геније од запада.
Други даљном на истоку влада.

Геније Запада.

Ев' анђеле од истине кључи —
Јал' Спасењу запада ме учи;
Носећ мисли по звездама брзе,
Кад до звезде у средини приђе,
Око које с' васцелина врзе,
Ја јој хтедох разгађати биће, —
Светлост њена засени ми очи; —
Гром са муњом само слова срочи:
„Божанство се из близа не гледи.“
А са земље, к'о с' гледали прије,
Њу нам магла од очију крије,
Мојим сумња чело наоблачи,
Што неверу у моћ духа значи —
Избегоше из духовна царства,
Те падоше у адска коварства.

Источанин.

Где у храму правда престо пење,
Ту ја молим за мојих спасење;
Од векова поља моја пуста:
Крије тама заблуђења густа:
Из таме се само може чути
Звек окова, кад-кад уздах људи,
Што небеса ка'но гром потреса,
И човештва њима беду јавља: —
Па још нам се спасење не исправља.
Запад дође да нам боле лечи,
Па бедом нас јоште већом гњечи,
Јер живот му од жића је мога
Ка' но запад далек од истока.

Анђео.

На западу и истоку оба,
Ви гласајте: последње је доба:
Грешни век се на кајање справе,
Ко ли страда нек се добру нада
Геније ће скоро доћи Славе.
Овде сада јоште у повитку,
Будућности у првом развитку —
Он ће млађан певајући проћи,
Кроз предверје од краснога света,
И с народом од млађане моћи,
Пуним вере, пуним духа света,
За час хоће, што ти у векови
Прелетети од истине поља,
И крепка их узвест ће их воља,
Там на људска савршенства гору,
Где је небо, земља на узору.
Саме звезде одатле ће сјајне,
Што но теби засјени зеницу,
Геније славе увидети тајне,
И божанство од лица ка лицу.
И Геније народима туда,
Хоће свима поравнати пута,
И сред храма Славом уздигнута,
На олтару свете вере Христа,
Помириће исток са западом,
Духа вечна венчат са природом —
Веза јака биће љубав чиста
А из цркве науке ће знаме,
И у срца преселит' се храме,
Из срдашца потећи ће врела
У прамени од добријех дела:
Тим слобода у људском ће роду,
Бит' што сунце на небесном своду.

Геније Запада.

Геније Славе, дух ком сања
Будућности славни рад,
Запад ти се самном клања —
И њему си среће над.

Источанин.

Од давнога исток века
Тебе Геније Славе чека.
С тог ти с' клања и он сад (Одлазе)

Анђео.

Сад младенци — Генија-мезимца,
При крштењу да ти руке приме.

Геније.

И *„Светослав“*, нек му буде име.
(Геније славе по закону крсти се, затим)

Геније.
(говори.)

Ја верујем једног Бога,
У три лица што се јави
Оца — ког од века слави,
Саздај света васцелога. —
Сина — што крв свету проли,
И спасење свим измоли,
Тиме за рај даде кључе,
За истину који с' муче,
И верујем да долази,
Са Славом и опет Слово,
У свој сили да порази,
Свето име што његово
Грешном погом тамо гази —
И да дигне царство ново
Небеснога овде раја
Коме неће бити краја —
Духа света — који слета
На јунаке, ол' гласнике
Од будућих правде лета,
И њи своје напрснике
Даровима светим крепи,
Дух им смели да не стрепи,
Ма' да све му силе клете
Делу на пут стати прете.
И верујем цркву свету,
Увек духа у покрету:
Пуну вере и чудеса,
И у коју са небеса
Огњен-силе стичу с' врела,
Да с' напоје срца смела,
И изводе добра дела.
И крштење знам за једно,
Водом живом, водом духа,
Очистити што је вредно,
Да му више нема слуха
Са душе нам грех прастари.
Да нас љубав све озари;
У тој чекам у љубави,
Да ускрсну мртви трупи,
И оживи свак' у Слави,
И у вечни живот ступи:
Што будући век нам Славин,
Свем доноси свету — Амин!

Први лик Анђела
(озгоре).

Слава Богу, трипут слава,
У Слави је његов трон,
И човештво да спасава
У слову се јавља он —
И с' анђели кад пробуди —
Он народе света суди.

Анђео.

Ил' певање анђелскога лика,
Слаткосана како ли је зора
Сну у крило свалила песника,
А и мени већ се ићи мора.
Сад Геније, носи Слави дете,
Нек' га она својим млеком доји,
Док не сване Спасов данак који,
Да намере сврши неба свете.
(Геније одлази са младенцем)

А ти певче! Тамо с' у сну врати,
Где'но синоћ санак те ухвати,
Кад гора т' се с' анђелом приказа —
А моја је к' небесима стаза (певајући):
И чудеса чини Бог,
Кад да спаче верног свог.
(прекрсти, с храмом и он ишчезне.)

Други лик Анђела.
(Озгоре).

Већ је близу земљо час,
Да т' ослави славе спас —
Мрак са себе за то стреси,
И с' анђели на небеси:
»Алилуја« трипут пој —
Слава теби Боже мој!

Песник (кроз сан).

Рај — рајски су — блажени ми часи,
Ај! Како ми с' у грудма таласи —
Још — умилни — још ми пајте гласи
Чуј — престаше — (пробуди се)
Ха! Јесам ли снио?
Сан ли сав је свет виђени био?
Ал' у санку што се нама даје,
То са саном увек и престаје,
А код мене јоште гусле стоје,
Дар од виле, што анђео освети,
Да ми душа роду песму поје,
У назору кад је запал слети,
Ви сте м' залог гусле златосјајне,
Да ја ходих ноћас са дусима
И тад виђе све њихове тајне,
Како л' љутство Генија славе прима
Сан је певцу мост Божији само,
По ком пређе, и враћа се амо,
У свет овај из надземна света,
Где с' читају будућности лета.
И где синоћ успава ме вече
Ту ме и сад слатки санак стече —
На истоку прибелила зора,
И чују се издалека звона,
Чуј — како им одзив даје гора,
И прати их до Божијег трона.
Ха! Ка јутрењу она верне зову,
Вознесењу да с поклоне Спаса,
Ајд песниче, нек им песма т' гласа,
Спас по своме пророчноме слову,
Са славом опет к земљи доћи
Певац виде у Спасовој ноћи.
Да покушам најпре гусле нове,
Еда л' срочно духу мисли лове.
Хоће л' моћи њега у полету,
Пратит' широм по славјанском свету.
(пева.)

Даворија.

Ја сам Славјан, српског рода,
Који но је Слав-певач,
По срцу ми љубав ода,
Шлем ми краси цвет-слобода,
А јунаштва бедру мач.

* * *

У грудма ми горе ватра,
За славјански живот нов:
Од Урала па до Татра.
Од Ладоге изнад Скадра
Нек' ми с' зато чује зов:

* * *

Ој Славјани браћо драга!
Куцнуо је и наш час,
Млађана је наша снага,
. . . . . .
Веже л' само љубав нас.

* * *

Та доста смо око леба
Живовали земни рај,
Сад једанпут и нам треба,
До високог позрет' неба —
Там је наде — звезде сјај.

* * *

На ноге се — — — —
Слав за њоме ајде там,
Куд нас води — ка истоку,
Гди се гора нашем оку,
На њој Славе каже храм.

* * *

Ту нас Геније чека Славе,
Ту је његов моћни трон,
И где с' само врази јаве,
Да слободу света даве,
Тамо ће нас видит' он:

* * *

Да с' увери свет — да она,
Слав-будућност није сан:
Осамдесет милијуна
Гди с' успали груд смиона,
Ту од мрака бива дан!

НАРОДНА ЗВЕЗДА.

Много је светлих звезда на небу, а врло мало на земљи, да разбију онај мрак, што се у одсудним часовима навлачи над судбином једнога народа. То је разлика између царства небескога и царства земаљскога. Тога ради и људи се стављају у ванредан положај, када се нађу пред светлошту једне земаљске звезде. Они су онда или збуњени, те се повлаче у гушћу тамнину и са негодовањем роптају противу светлости, која их засењује, или се одушевљено купе око ње, гледају у њу, иду за њезиним блеском, обасјавају се на њезивој светлости, те тако и сами осветљени, остају светле тачке, које народ види, којима се стиче и с њима заједно ступа оним стазама, над којима она звезда сјаје.

На политичкоме небу свакога народа налази се такових звезда, али оне су ипак ретке и код великих народа, а камо ли у животу једног маленог народа, који је кроз векове само гинуо и патио се, који је у данима, када су други народи у миру расли и развијали се, морао да се хвата у коштац не са људима, не са народима, него са вековима, што крвнички наваљиваху на њега, да га са свим униште.

Једној од тих звезда на мутноме политичноме небу Срба у Угарској, посвећује српски народ данашњи дан, у коме ће се поклонити њезиној светлости, која га пуних тридесет година вођаше и светљаше му, да не залута са праве стазе свога народнога бића, да се не изгуби у лавиринту политичких сплетака и потискивања.

Ова српска звезда, која је непомично, као поларна, била осовина политичке светлости народне, зове се Милетић. Милетићевој звезди одајемо данас малени део наше хвале; велимо: малени део, јер ма колико наша захвалност била велика, она је ипак још недовољна, да обележи сву величину, сав њезин сјај и сву корист, коју смо ми, Срби у Угарској, нашли у тридесетгодишњој борби, а коју би за цело обишли, да нам ова звезда несветљаше, да нас она невођаше и непоказиваше нам, где је народна корист скривена.

Празник данашње прославе не припада једноме делу народа, јер Милетићеве заслуге не налазе се у фракцијама, у странкама расцепљеног народа, оне су у целокупноме народу, па за то и наглашујемо нарочито, да је дужност васцелога народа, да овај дан усвоји као светли народни празник, у коме се прославља буран али светао моменат најновије наше историје, наше народне самосвести.

Тек данас, када се српски народ са својом интелигенцијом налази поцепан у неколико странака, које су заједничку народну снагу расточиле у неколико слабијих нита, ми видимо шта значи име Милетића, које кроз тридесет година бејаше једино средиште, око кога се, са врло незнатним изузетком, искупила сва снага и дух народни, те се онако моћно борила под једном народном заставом за своја права и свој опстанак. Са помрачењем ове звезде настало је и ово расуло, које је величанствену снагу народа распарчало на неколико делова, растроило и тако раслабило, да нас данас делање странака и разних фракција почиње опомињати, на оно библијско зидање вавилонске куле са пометеним језицима. За политичкога Милетићевога живота, народ је био чврсто сабијен и сложно ступао једном стазом, једној народној сврси; са нестанком тога живота, сабијена се маса разбила на неколико делова, напустила је заједничку стазу, па се расула по разним путевима, да се тако раслабљена бори и лута кроз лавиринте политичких сплетака. Докле је Милетић делао, народ је снажније и поузданије ступао у борбу, па се сложно одупирао свакоме потискивању, а када је Милетић престао делати, поцепани народ сукобио се између себе и коље се међу собом, као да је то цел, то она тежња, за коју смо се у борачке редове наврстили

Ова једина слика само, коју изнесмо, показује нам јасно, шта је био један Милетић српској мисли, а шта смо све изгубили са његовим политичким престанком. Сравнимо само тридесетгодишњу историју народног живота до уласка Милетићева у тамницу, са данима, који наступише од тога времена до данас, и ми ћемо се уверити, да је српски народ у овој својој домовини без Милетића само сироче, без заштитника, без брижнога оца, који је своју децу држао у братској заједници, а тиме и народну снагу и њезину целину очувао.

А шта видимо данас, када је народна звезда покривена тмастим облацима? Шта видимо сада, када међу нама, у политичкоме метежу, нема онога дива, који до најскорије прошлости стајаше на српскоме браничу, као гранитска стена, о коју се ломише запенушена таласи противника српских права и народне мисли? Шта видимо? Видимо како се понавља она слика наше прошлости, коју је наш народ опевао већ, а која гласи:

„Сад навали Арапијо љута,
Нема оног страшнога јунака,
На Шарину, коњу помамноме!“

Јесте! Тога јунака нема више на ограшју. Саломљених крила, као орлушина, он се повукао у своје гњездо, да тамо вида дубоке ране, које за свој народ на ограшју задоби. — Да ли ће их извидати, Господе?!...

Да о празнику ове прославе ређамо све заслуге заточника народне мисли, Милетића, било би најугодније; али ко њих не зна?! Та и сами противници народних права и његови познају те заслуге, а Србин да их не зна?!... Зна он шта је са Милетићем добио, а осећа, шта је без њега изгубио. То знање и осећање баш и чини, те ова прослава седамдесет годишњице народне звезде, Милетића, има свој двоструки значај, можда јединствен у историји народних празника, а то је радосна успомена на прошлост заједничке народне борбе, уз заједничкога народнога вођу, и — горка туга за несрећом, која постиже Србе помрачењем ове звезде, што учини, те се умна моћ угарских Срба развеја на све стране, јер се изгуби снага, која је везиваше.

Тако треба разумети овај празник, па га у томе духу и прослављати. Двеузе, суза радости и суза туге сливају се у једну и ми их од овога значајнога дана не можемо више разлучити. Оне се укупно сливају при помисли на оседела великана, који и у горкоме своме положају још и данас сања о Србину, чезне за својим народом и — мисли још о њему.

И овај дан ако не можемо да посветимо заједничкој слози, која нам је тако потребна, а ми га можемо посветити бар успомени на некадању заједничку слогу. Тако ћемо се сад одужити у неколико овоме великоме имену српскоме, јер тим самим, показаћемо и где је лежао прави значај Милетићеве снаге.

Ходите, дакле, сви, свиколици, који се поносите именом Србина, па ма у коме се табору налазили, ходите на овај дан општега празника; ми вам пружамо братску руку, да заједнички станемо пред узвишеном сликом седога народнога вође, да заједнички целујемо сребрне власи, које су обасуле мученичку главу његову, да се пред његовим сузним очима пожалимо, како пометосмо језике, те се не разумемо више као некада, када нас је он скупа водио На дан светлога празника ми вам први пружамо братску руку, примите је! Прихватите је бар овога дана; бар овога дана нека нам се не захоре трубе мрске разбраћености, нека у овоме часу умукне поклич: „Под шаторе, Израиљу!“, јер тај узбеснели усклик страначке међуобице само је оштетио српски народ, тај међусобни усклик узајамне мржње одводи нас таман тамо, где нам непријатељи желе, — па је ли нам ово цел?

Народе, ти прослављаш данас седамдесетгодишњицу твоје звезде; нека јој је вечна слава и дао Бог, да се размакну црни облаци, који је заклањају те да нам засветли оним истим сјајем, каквим нам светљаше за сјајна времена Милетићева свуда, где је требало себе за добро народа заложити.

Слава народној звезди, Светозару Милетићу!

Д. И.

Милетићева седамдесетгодишњица

10. фебруар 1896.

Четврта Милетићева песма. У славу седамдесетгодишњице др. Светозара Милетића, компоновао је и четврту Милетићеву песму за мешовити збор, Милан А. Павловић, краљ. срп. поручик и хоровођа певачког друштва „Слоге“ пожаревачких штампарских раденика у Србији. Речи су од Зоре Милетићеве.

*

Пишу нам из Марадика: „И овде се спрема за Милетићеву прославу, коју ће са благодарењем приредити 10. фебруара овдашња црквена општина. У вече је забава у корист Милетићевог „Братства“. Црквена општина је одредила своту за „Братство“.

*

Избор Милетића за почасног члана. Из Пожаревца, у Србији, јављају нам, да је тамошње певачко друштво „Слога“ изабрало у својој седници др. Светозара Милетића за свог почасног члана, приликом његове 70-годишњице. Милетић је већ добио и лепо израђену почасну диплому истог друштва. Исто друштво приређује 10. фебруара о. г. као на дан Милетићеве 70-годишњице велики концерат.

*

Пештанска омладина и Милетић. И српска уједињена омладина у Пешти, приређује такође 10 фебруара ов. год. свечано Милетићево вече, за које се у велико чине припреме, да што лепше и величанственије испадне. Улазнице неће бити никакове, него ће се на самом вечеру отворити упис на деонице и прилоге за др. Свет. Милетића.

*

Бечка омладина и Милетић. Из Беча нам јављају, да ће 9. фебруара ов. год. и бечка српска академска омладина приредити свечани комерс у почаст др. Свет. Милетића и његове 70-годишњице, у дворани код „Grünen Thor“ VIII. Bez. Lerchen felderstrasse 14. Биће позвата сва словенска ђачка друштва, а сам распоред комерса ићи ће овим редом: I. Званични део. 1. Пролог од Николе Весина. 2. О животу и раду Милетића, говори Милан Поповић. II. Забаван део. Песма, свирка и евентуална игранка Почетак у 8 часова у вече.

*

Милетићева 70-годишњица у Дубровнику. Пише „Дубровник“: „Одбор за прославу 70-годишњице Милетићеве у нашем граду већ је уредио све што треба за беседу, која ће се држати на 22. о. м. у новој дворани српског певачког друштва „Слоге“, коју је дворану поменуто друштво добровољно приређивачком одбору уступило за ово вече. 1. Говори о Др. Светозару Милетићу г. Др. Влахо Матијевић. 2. Дубек: Милетићу, химна за мушки збор. 3. Vieux Temps: Fantasie Caprice дуо за виолину и гласовир, извађају гђа Марија Пуглиеси и г. Иван Чижек 4. Петнаестог новембра 1879., песма Змаја Јована Јовановића, декламује г. Стијепо Кнежевић. 5. Söderman: „Сватови“ мешовити збор. 6 Сметана: Trio u g.mol за виолину, виолинчело и гласовир, извађају гђа Мариа Пуглиеси и гг. Јеро Пуглиеси и Иван Чижек. 7. Каришик: „Српске народне песме“ за мушки збор. 8. Апотеоза Милетићева (жива слика). На 21. о. м. у вече приредиће наша српска музика концерат пред св. Влахом, да прослава што сјајнија буде.“

*

Српско певачко друштво „Венац“ у Панчеву, приређује у суботу 10. (22.) фебруара 1896. на дан седамдесетогодишње прославе др. Светозара Милетића у дворани код Трубача Милетићево вече. Распоред: 1. „Милетићу“, од Дубека, нова композиција пева мушки лик. 2. Говор. 3. Школски надзорник. Шаљива игра с певањем у једној радњи, написао Коста Трифковић. 4. „Двори даворови“, од Јенка, мушки лик. 5. Љубавно писмо. Шаљ ва игра у једнои чину, написао Коста Трифковић. 6. „У ноћи“, од Роберта Толингера, мешовити лик. Чист приход иде у корист одбора за издавање дела др. Светозара Милетића.

*

Милетићево вече у Вел. Бечкереку приређују в. бечкеречки Срби грађани 10. (22.) фебр. 1896. у дварани крунске гостионе. Добровољни прилози примају се са захвалношћу. Чист приход иде срп деоничарском друштву „Братство“ за издавање дела дра Светозара Милетића. Распоред: I. део. 1. Дубек: „Велики сине“, пева грађански мушки збор. 2. Ђ. Јакшић: „Јадна раја“, декламује г. Св. Богојевић. 3. Топаловић: „Лаку ноћ“, пева грађански мушки збор. 4. Варламов: „Красни сарафан“, пева грађански женски збор. 5. Маринковић: „II коло срп. нар. песама“, пева грађански мушки збор. 6. а) Бендл: „Лаку ноћ“, б) Дворжак: „Прстен“ пева грађански женски збор. 7. Мокрањац: „VII. руковет срп. нар. песама, пева грађански мешовити збор. II. део. Игранка са овим српским народним играма: Коло, Сељанчица, Заплет, Краљев оро, Наталијино коло, Коло до зоре.

*

10. фебруар у Сиригу. И у Сиригу приређује 10. фебруара тамошња Србадија, свечано Милетићево вече са забавом у славу 70-годишњице Милетићеве, а сав приход одређен је у корист срп. деоничког друштва „Братства“ у Новом Саду.

*

10. фебруар у Лединцима. И у Лединцима у Срему решила је тамошња Србадија да на дан 10. фебруара ов. год. као на дан 70-годишњице Др. Свет. Милетића приреди свечано вече са забавом, а сав приход иде у корист Милетићевог „Братства“.

*

„Бранково Коло“ и Милетић. Последњи број „Бранковог Кола“ отворио је посебну рубрику „У споменицу Милетићеву о седамдесетгодишњици му“. Ту уредништво каже, како засад доноси само два прилога на Милетићеву успомену и то од Јована Ђорђевића: „Први састанак Милетићев и мој с Петром Прерадовићем“; а од Јована Илића оца наших песника браће Илића: „Моје познанство с Милетићем“. Ми ћемо ова красна бисерова зрна што пре у „Застави“ пренети а за сад само напомињемо, шта „Бранково Коло“ од своје стране каже за ове прилоге на успомену дива Милетића:

„Па нека су забележени овде и ови кратки потези, стојећи у свези с именом једнога од људи којих ће живот, мисли и дела српска историја бити дужна да проучава и тумачи“.

Пишу нам из Черевића: „Срби Черевићани, спремају се да на свечан начин прославе седамдесетогодишњи дан рођења, из новијег доба највећег Србина, др. Светозара Милетића. — Спремање је у пуном јеку, но због месних околности приредиће се Милетићево вече у недељу 11. (23) феб. т. г. Чист пр ход намењен је за народни дар Милетићу.“

Политичке новости.

Угарска. У сабору се још једнако претреса питање о појединим шкандалима па је заступник Карољи и опет споменуо о злоупотребама код градње вицинералних жељезница. Фракција Фрање Кошута закључила је, да се позове угарска влада да одма откаже трговачко царински уговор са Аустријом, па да се заведе са свим посебно и самостално царинско подручје за Угарску. Овом се предлогу прикључио и Угрон са својом фракцијом. Апоњијева пак странка закључила је, да не прими прорачун угарског министра трговине.

У четвртак завршена је у угарском сабору расправа прорачуна министарства просвете, и прешло се на прорачун министарства трговине, којом је приликом министар Данијел развио опширно свој програм и смерове, и истакао значај миленијске изложбе. Одмах после њега пријавио се од опозиције Фрања Кошут, но који је свој говор тек у петак одржати могао, и жестоко је напао владу, нарочито због корупције и вицинералних жељезница. Још су врло многи опозициони говорници прибележени.

Вести из места и са стране.

За овај свечани број добили смо са свију страна радова у прози и у појезији и нисмо у стању били за све места да нађемо, нарочито су морали они радови отпасти, који нам нису на време стигли. Но ми ћемо се потрудити да те радове редом донесемо у бројевима што долазе, и молимо наше поштоване сараднике, да нам не замере и да се стрпе.

Радосна вест. Из Будимпеште нам брзојављају, да је краљевска курија коначно решила парницу о српско-романској црквеној деоби у Чакову, и да је то решење у корист Срба испало.

† **Сарајевски митрополит Николајевић.** Из Сарајева стиже тужна вест да је прекјуче после тешке опорације а у дубокој својој старости, дабробосански митрополита у Сарајеву Николајевић. Мир пепелу његовом! На згради „Матице Српске“ у Новом Саду вије се рад тога црна застава.

Нови српски академици. На прекјучерашњем свом редовном састанку изабрала је краљ. срп. академија наука за свог редовног и правог члана, уваженог и прослављеног српског песника др. Змај-Јована Јовановића — Чика Јову. А за свог дописног члана вредног српског научењака и професора Велике Школе у Београду др. Јована Цвијића.

Пријатељско одликовање. Услед заузимања око постављења призренског митрополита Србина Дионисија Петровића од стране руске дипломације у Цариграду, одликовао је пре неки дан краљ Александар руског посланика у Цариграду Нелидова орденом „белог орла“ I. степена.

† **Милош Зечевић, професор велике школе у Београду.** У Београду је пре неки дан умро професор Милош Зечевић, који је на великој школи предавао општу историју и сам написао врло опширну Општу историју света, за више гимназијске разреде. Иза себе оставио је завештање од 24.000 динара за фонд сиромашних ђака велике школе, а 16.000 динара за фонд сироти ђака крагујевачке гимназије. Мир пепелу његовом и вечан му спомен.

Путовање краља Александра. Из Београда јављају, да ће српски краљ Александар одма на пролеће посетити талијански и грчки краљевски двор, па можда и црногорски двор. Пошто је млади краљ до сада обишао многе европске дворове, то оће сад и ове да обиђе, те овај пут нема никаког другог значаја

Због Милетићеве прославе, а и због тога, што наш уредник одмах са те прославе мора да иде у Сегедин, где ће бити у понедељак поротна расправа због чланка „Значај народносног конгреса“, не ће изићи наш број од уторника, који ћемо згодном приликом надокнадити нашим поштованим претплатницима

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Ред позоришни представа.

У недељу 11. (23.) фебруара: **„Циганин“**, позоришна игра у 3 чина с певањем и играњем, од Е. Сиглигетија, посрбио Ј. М. Шимић, за позорницу удесио А. Хаџић, музика од А. Милчинског. — (Представа за народ са обаљеним ценама).

Главни уредник: др. Емил Гаврила. За уредништво одговара: Никола Маленчић. Срп. штампарија дра Свет. Милетића у Новом Саду.